

vrijdag

30.09.2016

20.00 Kamermuziekzaal

19.15 Inleiding door

Jan Christiaens

Danel Kwartet

Het Russische strijkkwartet I

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografie

Al 25 jaar staat het Danel Kwartet (BE) wereldwijd op de meest prestigieuze podia. Het kwartet ontving belangrijke onderscheidingen voor hun eigenzinnige opnames van strijkkwartetten van Haydn, Beethoven, Schubert, Shostakovich en Weinberg. Maar hun levendige en frisse benadering van de kwartetliteratuur wordt eveneens door het grote publiek gesmaakt. Ook de nauwe samenwerking met componisten als Rihm, Lachenmann, Gubaidulina, Dusapin, Widdman en Mantovani ligt aan de basis van hun succes. Daarnaast hebben Russische componisten steeds een belangrijke plaats in hun repertoire ingenomen. Hun opnames van de kwartetten van Shostakovich en Weinberg zijn intussen dé referentie voor jonge muzikanten. In de toekomst staat het werk van Tchaikovsky, Franck en Beethoven nog op het programma. Het Danel Kwartet hecht groot belang aan het begeleiden van jong talent.

ELENA CHERNYSHOVA

za 10.09.16 – zo 20.11.16

In het Concertgebouwcafé kan u Rusland ook in beelden ontdekken. De Russische fotografe Elena Chernyshova legde in de fotodocumentaire *Days of Nights – Nights of Day* het dagelijkse leven in de Siberische mijnstad Norilsk vast.

Uitvoerders en programma

Marc Danel: viool

Gilles Millet: viool

Vlad Bogdanas: altviool

Yovan Markovitch: cello

—

Dmitry Shostakovich (1906-1975)

Strijkkwartet nr. 1 in C, opus 49 (1938)

- Moderato
- Moderato
- Allegro molto
- Allegro

Mieczysław Weinberg (1919-1996)

Strijkkwartet nr. 3 in d, opus 14 (1944)

- Presto attacca
- Andante sostenuto attacca
- Allegretto

— pauze —

Pyotr Il'yich Tchaikovsky (1840-1893)

Strijkkwartet nr. 3 in es, opus 30 (1876)

- Andante sostenuto – Allegro moderato
- Allegretto vivo e scherzando
- Andante funebre e doloroso, ma con moto
- Finale. Allegro non troppo e risoluto

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

Onder acht ogen

Strijkkwartetten van Russische meesters

Pyotr Il'yich Tchaikovsky was al een geliefd en gevierd componist toen hij in 1876 zijn derde en laatste strijkkwartet componeerde. Hij droeg het werk op aan de nagedachtenis van zijn goede vriend Ferdinand Laub, violist en docent aan het conservatorium van Moskou. Bij de première van Tchaikovsky's eerste twee strijkkwartetten had Laub overigens de eerste vioolpartij gespeeld. Misschien is het wel daarom dat het derde kwartet opent met een klaagzang waarin de eerste viool het voortouw neemt. Maar ook na deze trage inleiding blijft de eerste beweging ondergedompeld in een sfeer van rouw en smart. Het uitgebreide *allegro moderato* heeft immers het karakter van een *valse triste*, waarin de componist naar enkele krachtige climaxen toewerkt. Op het einde van deze beweging vertraagt Tchaikovsky het tempo opnieuw, en laat hij de ingekeerde weeklacht van het begin nogmaals klinken. In vergelijking daarmee klinkt de tweede beweging als een opklaring, zij het van vrij korte duur. In dit scherzo in de traditionele ABA-vorm overheerst spits en puntig vioolspel, met pittige ritmische figuurtjes en geaccentueerde tonen die als bliksemschichten van de ene naar de andere strijker flitsen. In de derde beweging, zonder twijfel het emotionele hart van het kwartet, moeten de vinnige ritmes alweer wijken voor de sombere traagheid van een dodenmars. Dat Tchaikovsky de vier strijkers met *sourdine* laat spelen, maakt de vlijmscherpe dissonanten daarom niet minder confronterend. Naar het schijnt was het publiek bij de première van dit strijkkwartet danig onder de indruk van deze beweging. Wellicht zagen velen voor hun geestesoog de figuur van Ferdinand Laub verschijnen, te meer daar Tchaikovsky de eerste viool hier een solistische rol toebedeelt. Uiteraard geen virtuozenrol, dat zou in deze dodenmars uit den boze zijn. De eerste viool heeft veel meer weg van de voorzang door een Russisch-orthodoxe

priester, wiens plechtige gezang beantwoord wordt door het koor (lees: de drie resterende strijkers). Zoveel emotionele intensiteit vraagt om een krachtig tegengewicht in de laatste beweging. De gedecideerde en opgeruimde polka uit de finale besluit Tchaikovsky's klinkende nagedachtenis aan Ferdinand Laub met een bruisende ode aan het leven.

Dmitry Shostakovich had oorspronkelijk het plan opgevat om vierentwintig strijkkwartetten te componeren, een in elke grote en kleine tertstoonnaard. Het werden er uiteindelijk 'slechts' vijftien, die niettemin al wie na hem kwam ongewild in de schaduw zetten. Zo ook Mieczysław Weinberg, een componist van Pools-joodse origine, die nochtans meer symfonieën, strijkkwartetten en opera's componeerde dan zijn grote voorganger. Zelf deed Shostakovich er overigens alles aan om zijn dertien jaar jongere collega te promoten. In 1939, na de inval van Duitsland in Polen, week Weinberg uit naar de Sovjet-Unie, wellicht zonder te vermoeden dat hij zijn ouders en familie nooit meer zou terugzien. Onder het naziregime werd nagenoeg zijn hele familie uitgemoord. Het trauma van de Holocaust heeft Weinberg zodanig getekend, dat componeren voor hem bijna synoniem werd van rouwverwerking. Net als voor Shostakovich was het strijkkwartet voor Weinberg het uitgelezen vehikel voor dit soort intieme, persoonlijke confidenties, in tegenstelling tot de symfonie, waar eerder de ontvouwing van monumentale ideeën en vormen centraal staat. Daarnaast heeft het driedelige *Derde strijkkwartet* van Weinberg ook qua klankbeeld veel gemeen met de muziek van Shostakovich. In een tijd waarin de atonale muziek de toon zette, hielden beide componisten vast aan de tonaliteit, al klinkt dat idioom in hun handen altijd onvoorspelbaar en eigenzinnig. Ook op vormelijk vlak schaalden

ze zich eerder bij de behoeders van de traditie. De drie bewegingen van Weinbergs kwartet zijn dan ook opgevat volgens het klassieke grondplan: twee hoekdelen in een relatief snel tempo, van elkaar gescheiden door een trager middendeel.

Shostakovich componeerde zijn *Eerste strijkkwartet* (1938) op 32-jarige leeftijd, toen hij al vijf symfonieën op de werklijst staan had. Het kwartet staat op een scharnierpunt in Shostakovich' loopbaan, in zoverre de gedurfde dissonanten uit zijn vroegere werk hier plaats hebben geruimd voor een eerder idyllische, makkelijk toegankelijke muzikale taal. Misschien zit de *Lady Macbeth*-affaire er voor iets tussen. In 1936 immers, twee jaar na de première van Shostakovich' opera *Lady Macbeth uit het district Mtsensk*, verscheen in de Pravda een anoniem artikel onder de titel 'Chaos in plaats van muziek'. Sommigen beweren dat Jozef Stalin zelf de pen vasthield. Wat er ook van zij, het incident maakte meteen duidelijk dat het onder Stalin afgelopen was met de artistieke vrijheid die na de revoluties van 1917 een verworven recht leek. Shostakovich slaagde er echter wonderwel in om tot op zekere hoogte tegemoet te komen aan de culturele eisen van het stalinistische regime zonder zichzelf te verloochenen. Het *Eerste strijkkwartet* is alleszins een goed voorbeeld van deze delicate evenwichtsoefening. De eerste twee bewegingen klinken opmerkelijk ongecompliceerd en meeslepend. Het klankbeeld is eenvoudig en transparant:

telkens is er slechts één instrument dat de melodielijn speelt, terwijl de andere drie instaan voor de begeleiding. In de tweede beweging bijvoorbeeld introduceert de altviool een folkloristisch thema, gevolgd door een reeks van zeven variaties. Shostakovich zet met andere woorden vooral in op een heldere toonspraak, en minder op het kunstige contrapunt waar het strijkkwartet zich nochtans zo goed toe leent. Pas in de schalkse derde beweging krijgt dit kwartet de scherpe weerhaakjes die zo typisch zijn voor Shostakovich' muzikale idioom. Opmerkelijk

'Net als voor Shostakovich was het strijkkwartet voor Weinberg het uitgelezen vehikel voor intieme, persoonlijke confidenties.'

is dat de componist hiervoor uitwijkt naar cis, een toonaard die vanuit harmonisch oogpunt mijlenver verwijderd ligt van het zonnige C. Die toonaard maakt het mooie weer uit in de laatste beweging, ook al doet Shostakovich onderweg enkele andere toonsoorten aan. Meer nog, de componist houdt er tot op het

einde de spanning in. De herneming van het hoofdthema klinkt namelijk niet in C, zoals logischerwijze te verwachten, maar lijkt wel te verdwalen in steeds verder afgelegen toonaarden. Pas tegen het einde van de coda laat Shostakovich de muziek een tonale bocht nemen en resoluut koers zetten naar het triomfantelijke slotakkoord in C.

Jan Christiaens

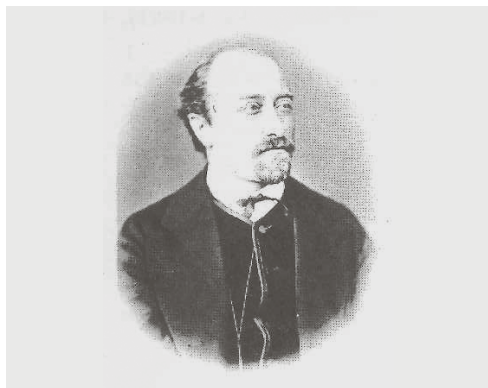
Ferdinand Laub (1832-1875)

Tchaikovsky droeg zijn *Derde strijkkwartet* op aan zijn pas overleden vriend, de violist Ferdinand Laub. Die had als eerste viool van het kwartet van de 'Russian Musical Society' op 16 maart 1871 zijn *Eerste strijkkwartet* en vervolgens op 10 maart 1874 ook zijn *Tweede strijkkwartet* gecreëerd, dat laatste in Moskou. Het *Derde, à la mémoire de F. Laub*, werd eveneens in Moskou gecreëerd op 18 maart 1876.

Ferdinand Laub werd op 19 januari 1832 in Praag geboren en was een wonderkind. Hij was amper vier jaar oud toen hij vioolles kreeg van zijn vader en op zesjarig leeftijd begon hij voor publiek op te treden. In 1843 werd hij (direct in het tweede jaar) toegelaten tot het Praagse conservatorium en drie jaar later nodigde Berlioz hem uit om naar Parijs te komen. De revolutie van 1848 gooide echter roet in het eten en Laub vertrok naar Wenen waar hij vioolsolo werd van het orkest van het Theater an der Wien en compositie studeerde bij Simon Sechter (leraar van onder andere Bruckner). Na een kort verblijf in Londen (1851) en concerten in Berlijn, Parijs en Sint-Petersburg volgde hij de beroemde Joseph Joachim (voor wie Brahms zijn vioolconcerto schreef) op als concertmeester in Weimar (1853-55). Daar musiceerde hij onder meer met Liszt, maar al in 1855 vertrok hij naar Berlijn en werd er leraar viool aan het Stern-conservatorium (1855-57) en kamervirtuoos aan het Pruisische hof (1856-58). In Berlijn en ook in Wenen organiseerde hij tussen 1858 en 1866 een reeks kamermuziekconcerten en in 1866 vestigde hij zich als pedagoog en instrumentalist in Moskou. Hij was er vioolleraar aan het conservatorium tot hij in 1874 om gezondheidsredenen naar zijn geboorteland moest terugkeren en daar in augustus voor het laatst optrad. Laub bezat

een aantal uitzonderlijke violen: een Amati, een Guarnerius uit 1706 en een Stradivarius uit 1727. Hij was een van de eerste violisten die de solosonates van Bach in het publiek uitvoerde en zijn interpretaties van de concerten van Mendelssohn, Spohr, Paganini en vooral dat van Beethoven werden alom geprezen.

Johan Huys

Ferdinand Laub

DE KUNSTCOLLECTIE VAN HET CONCERTGEBOUW

Concertgebouw Brugge verleent onderdak aan een interessante verzameling actuele kunst, die gestaag aangroeit. Voor deze collectie wordt nauw samengewerkt met architect Paul Robbrecht, die samen met de kunstenaars kiest voor werken die in de moderne architectuur zelf geïntegreerd kunnen worden.

H.S.-N.Y.-94-99 van Dirk Braeckman © Filip Dujardin

De monumentale foto *H.S.-N.Y.-94-99* (2007) van Dirk Braeckman is een close-up van decoratief behangpapier. Het beeld werd geprint op Japans zijdepapier, in hars gedrenkt en tegen de nok van het Atrium gekleefd.

Meer weten
over onze
kunstcollectie?

© Outi Montosen

do 13.10.16 / 20.00 / Kamermuziekzaal
Olli Mustonen / Prokofievs pianosonates
Met een strakke aanslag en ritmische precisie kiest pianist Olli Mustonen altijd resoluut voor helderheid. Ook Prokofievs pianosonates benadert hij op zijn typische gedreven manier. Energie, passie, sarcasme of ironie vinden bij Prokofiev zowel in heerlijke lyriek als in hamerende ritmes een uitweg.

Amõn Strijkkwartet

zo 29.01.17 / 15.00 / Kamermuziekzaal
Amõn Strijkkwartet / Het Russische strijkkwartet III
Met Tchaikovsky's immens populaire *Andante Cantabile* en Shostakovich' *Derde strijkkwartet* staat vanavond een uitmuntend staaltje Russische kwartetliteratuur op het programma. Het jonge Amõn Strijkkwartet speelt de sterren van de hemel in dit all Russian programma.

MEER WETEN OVER RUSLAND?
za 10.09.16 – vr 10.06.17
Pluis de geschiedenis van Rusland en de Russische muziek uit tot in detail in de tentoonstelling *Van Glinka tot Gubaidulina, twee eeuwen van politieke en culturele omwentelingen in Rusland*. Deze tentoonstelling van Johan Huys is een seizoen lang te bezichtigen op de Foyer parterre.

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT
17 ZAND 34 BRUGGE

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket.
www.concertgebouw.be/services.

